

Louise Bourgeois: I Have Been to Hell and Back

Handledningen
riktar sig i första hand
till lärare i åk 7–9 och
gymnasiet.

Louise Bourgeois: I Have Been to Hell and Back

MODERNA MUSEETS lärarhandledningar formuleras med grundskolans och gymnasieskolans läroplaner och kursplaner i åtanke. Lärarhandledningarna är utformade som stöd inför ett besök på Moderna Museet och kan också användas för att arbeta vidare med utställningen efter museibesöket. Tanken är att ge en grundläggande förståelse för den aktuella utställningen samt ge förslag på övningar och diskussionsfrågor.

I skolans läroplaner står bland annat att varje elev ska få utveckla sina möjligheter att kommunicera genom att samtala, läsa och skriva och att skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt uppmuntra dem att pröva egna idéer och lösa problem. Både de intellektuella och de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna ska uppmärksammas i skolarbetet.

I denna lärarhandledning till *Louise Bourgeois: I Have Been to Hell and Back* finns flera olika uppgifter och diskussionsfrågor som passar bland annat ämnena bild och svenska.

Texten är hämtad från utställningsfoldern,
skriven av Ylva Hillström.

Mejla gärna synpunkter till Ylva Hillström,
intendent och ansvarig för denna lärarhandledning:
y.hillstrom@modernamuseet.se

Alla bilder av Louise Bourgeois konstverk är återgivna med benäget tillstånd
av Hauser & Wirth och Cheim & Read. / All images of Louise Bourgeois's artwork
are provided courtesy of Hauser & Wirth and Cheim & Read.

Foto/Photo: Christopher Burke, © The Easton Foundation/BUS 2015

På omslaget: Louise Bourgeois, *Ste. Sébastienne*, 1998

VÄLKOMNA TILL MODERNA MUSEET!

FÖR ATT BESÖKET SKA BLI SÅ BRA SOM MÖJLIGT, TÄNK PÅ FÖLJANDE:

ANSVAR FÖR GRUPPEN

Läraren ansvarar för klassen under besöket i museet. Vi rekommenderar att elevgrupper t o m högstadiet går tillsammans med lärare.

LÅSBARA SKÅP

Kläder och väskor kan förvaras i de låsbara skåpen som finns bakom Butiken. För att kunna låsa skåpen behövs en femkrona, som sedan kommer i retur.

SKOLMATERIAL

Fråga gärna museivärdarna om vägledning. Det finns skrivplattor att låna. Använd inte väggar eller skulptursocklar som skrivunderlag eftersom det blir märken. Använd endast blyertspennor i utställningssalarna om eleverna behöver teckna eller anteckna.

VAR FÖRSIKTIG I SALARNA

Eftersom det är lätt att stöta till konstverk i salarna ska ryggsäckar, större väskor, paraplyer etc. lämnas i garderoben eller i förvaringsboxarna. För att inte riskera spill på konstverk får man inte dricka eller äta i salarna eller i korridoren utanför. Rör er lugnt i salarna. Visa hänsyn till pågående visningar. Grupper under ledning av Moderna Museets personal har företräde i utställningssalarna. Använd gärna de hopfällbara svarta pallarna som finns i museet men bär dem försiktigt så konsten omkring inte skadas. Kom ihåg att sätta tillbaka pallarna på ställningen.

VARFÖR FÅR MAN INTE RÖRA KONSTEN?

Det är inte tillåtet att röra vid konstverken. Att försiktigt ta på något verk innebär stora skador genom att saltet och fett på fingrarna alltid orsakar märken på alla material. Museets uppdrag är att bevara konstverken för kommande generationer av museibesökare.

VAR KAN VI ÄTA MATSÄCK?

Matsäcksplats finns vid entrén på sjösidan (plan 1). Kom ihåg att lämna platsen i gott skick. Ingen förtäring i salarna.

FOTOGRAFERING

Det är inte tillåtet att filma och fotografera i utställningssalarna av upphovsrättsliga skäl.

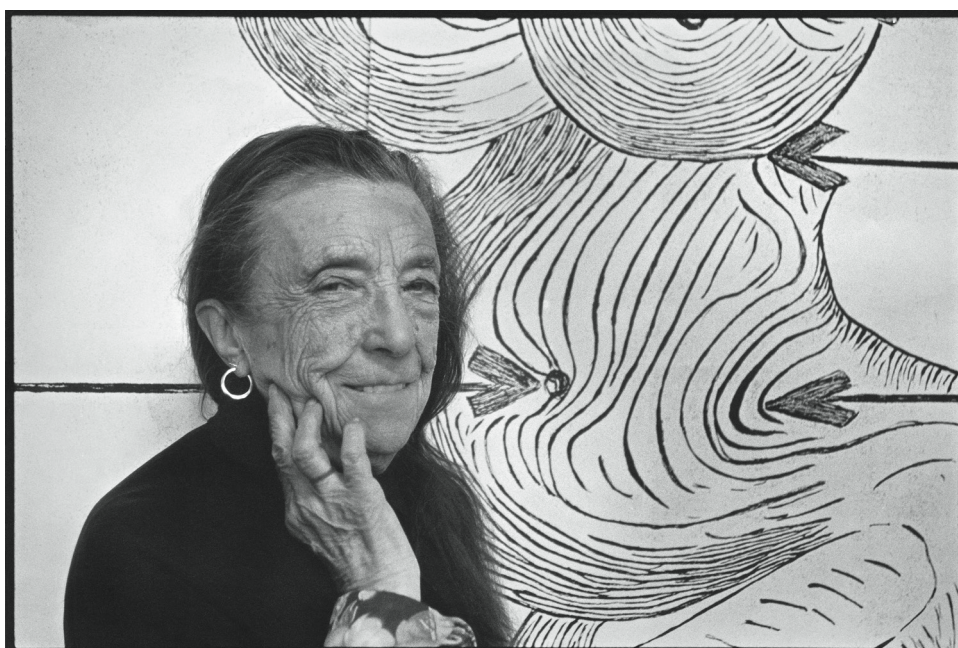
MUSEIVÄRDAR

Under ert besök på Moderna Museet kommer ni att träffa museivärdar i informationsdisken eller i utställningarna. Vänd er gärna till dem om ni har frågor om konstverk, utställningar, program eller vill lämna tips och synpunkter.

INTRODUKTION

Louise Bourgeois (1911–2010) konst är komplex, radikal och ibland skrämmande i sitt direkta uttryck. Både i skulpturer och verk på papper gestaltar hon intensiva känslor och erfarenheter. Bourgeois betydelse för efterföljande generationer konstnärer kan knappast överskattas. I synnerhet för den feministiska konsten var hon en banbrytare: ”I hela mitt liv som skulptör har jag strävat efter att förvandla kvinnan från objekt till ett aktivt subjekt.”

Mest känd har hon blivit för sin enorma spindelskulptur *Maman* (1999) som har visats världen över. För Bourgeois var spindeln ett djur med positiv laddning. Hon kopplade samman spindeln med sin egen mor. Båda två arbetade med att laga och väva och båda var ordningsamma och tålmodiga. Spindeln kan också ses som konstnären själv, som skapar med hjälp av sitt inre material. Den nio meter höga *Maman* står nu utanför museets entré som utställningens beskyddare. *I Have Been to Hell and Back* presenterar 103 verk som spänner över hela Bourgeois konstnärskap. Ett 30-tal av dem visas här för första gången offentligt. Utställningens nio rum speglar hur olika teman tog form och utvecklades i hennes konst genom åren.

Louise Bourgeois i sin ateljé, Brooklyn, 1993.

Foto/Photo: © Vera Isler / BUS 2015. Konst/Art: © The Easton Foundation/VAGA

FLICKA PÅ RYMMEN

Louise Bourgeois fick sin konstnärliga utbildning i Paris på 1930-talet. Hon studerade för bland andra André Lhote och Fernand Léger, arbetade som guide på Louvren, lärde känna surrealisternas konst och öppnade ett eget galleri. Det var på galleriet hon träffade sin blivande man, den amerikanska konsthistorikern Robert Goldwater (1907–1973). 1938 flyttade paret till New York, där de på kort tid fick tre barn.

Utställningens första rum handlar om flytten från Frankrike och omfattar Bourgeois undersökningar av de roller som hon var tvungen att axla i sitt nya hemland. Bilderna präglas av instabilitet och sökande. Det grafiska bladet *Femme Maison* (1947, tryckt 1990), vilket kan översättas med hemmafru, visar en kvinna med överkroppen dold eller ersatt av ett hus. Hon tycks vilja gömma sig och verkar inte inse att hon är halvnaken. *Take Me Right Back to the Track Jack* (1946) föreställer en gestalt med flera armar och ben som ser ut att undra vilken väg den ska välja. I den grafiska sviten *He Disappeared into Complete Silence* (1947) kombinerar Bourgeois för första gången bild och text på ett poetiskt och surrealistiskt vis.

Louise Bourgeois, *The Runaway Girl*, ca 1938

ENSAMHET

Från mitten av 1940-talet ägnade sig Bourgeois främst åt att göra skulpturer. När familjen flyttade till en byggnad där det var möjligt att använda taket som tillfällig ateljé kunde hon arbeta i större format. De smala totemliknande skulpturerna i detta rum hör till serien *Personages* (gestalter). Bourgeois själv betraktade dem som minnen av de vänner och bekanta hon lämnade kvar i Paris i en tid då krigshotet var överhängande. De första versionerna skars i trä och bemålades. Senare lät hon gjuta dem i brons och hon har även återvänt till motivet i textila material. *Personages* presenterades redan från början som individer i olika konstellationer, direkt på golvet och utan socklar. På så vis förvandlas utställningsrummet till ett psykologiskt rum laddat av närvaro.

Surrealismens fascination för det primitiva och rituella kan skönjas i dessa verk. Kanske inspirerades Bourgeois också av maken Robert Goldwaters forskning på primitivismens inflytande på det moderna måleriet. Gemensamt för alla skulpturer i serien är en känsla av ensamhet. Till och med *Knife Couple* (1949), där två gestalter samsas på en liten yta, antyder motsättning och spänning snarare än gemenskap.

Louise Bourgeois, *Pillar*, 1949

TRAUMA

I *Trauma* presenteras verk där erfarenheter av livets mörka sidor står i fokus. Det kan röra sig om upplevelser som orsakar känslor av förvirring och hjälplöshet. I dessa verk dras det gömda ut i ljuset, sådant som på grund av sin komplexitet är svårt att sätta ord på och som är så överväldigande att det upplevs som traumatiskt.

I många av Louise Bourgeois verk gestaltas minnen från barndomen, händelser som kanske var obegripliga när de skedde och som senare i livet kom att få en avgörande betydelse. Till exempel de ombytta roller som uppstod när Bourgeois vårdade sin sjuka mor som dog när Louise var 20 år. Hon återvände gång på gång till sveket hon upplevde när hennes far visade sig ha en affär med familjens engelsklärare. Kanske ligger detta trauma till grund för *Couple* (1996), där ett välklätt par bokstavligen huvudlöst tumlar runt i en passionerad omfamning. *Janus Fleuri* (1968) är ett av flera verk på samma tema. Det förefaller vara en sammansmältning av två manliga kön som är vridna åt varsitt håll, som ett janusansikte. I kontaktytan dem emellan framträder något som påminner om ett kvinnligt sköte. Det svårbestämbara och köttigt kroppsliga är både tilldragande och fränstötande på en och samma gång.

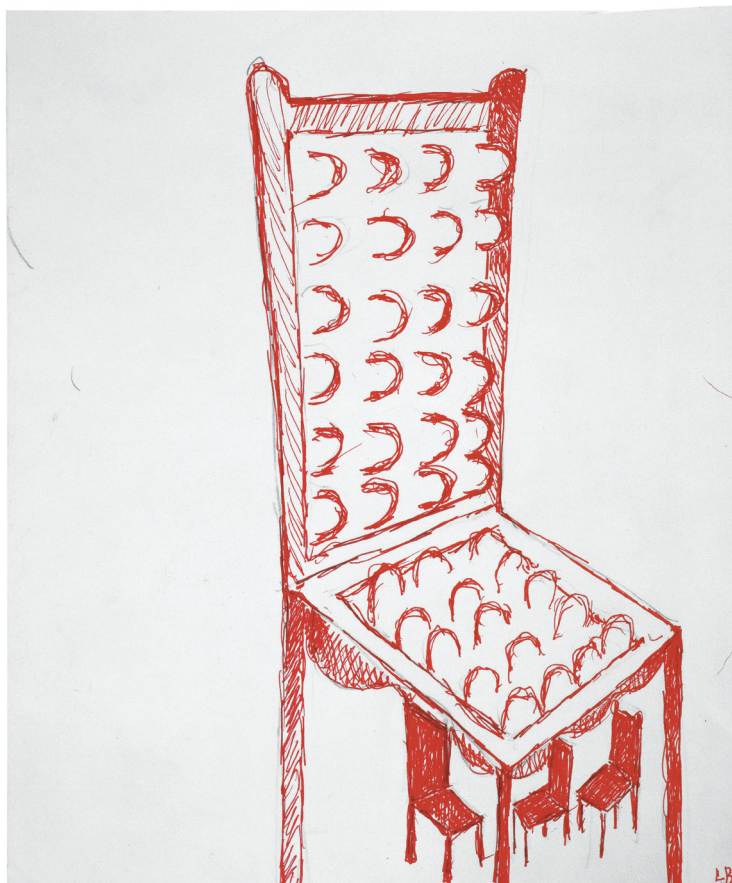
Louise Bourgeois, *Couple*, 1996

Louise Bourgeois, *Janus Fleuri*, 1968

BRÄCKLIGHET

Verken i det här rummet handlar om kroppens och psykets bräcklighet. Med hjälp av en rödpenna letar Bourgeois sig tillbaka till minnen av när hennes egna barn var små. I teckningen *Le Père et Les 3 Fils* (1998) representerar den stora stolen den trygga fadern, under vilken de tre barnen söker skydd och närhet. *Le Défi* (1994) är en rullvagn med hyllor fyllda av ömtåliga glasföremål. De är hämtade från Bourgeois eget hem och de flesta hör till en traditionellt kvinnlig sfär (speglar, parfymflaskor, vaser, karaffer). Glasföremålen symboliserar minnen, som genom tidens filter kan te sig både överkliga och vackra.

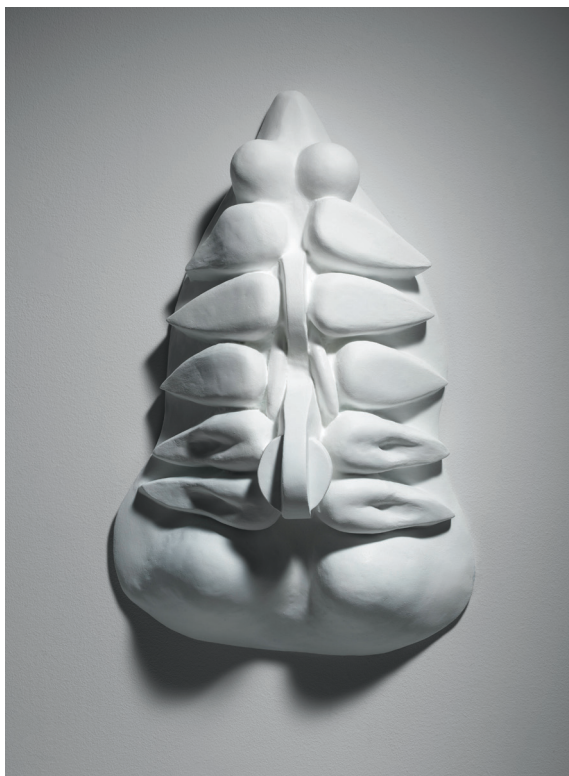

Louise Bourgeois, *Le Père et Les 3 Fils*, 1998

NATURSTUDIER

Temat *Naturstudier* berör sambandet mellan naturen och människokroppen i Bourgeois konst. I *Torso, Self Portrait* (1963–64) är kroppen reducerad till några få former – bröst, revben, ryggrad – och för tankarna till en fossil eller ett skyddande pansar.

Under 1960-talet började Bourgeois experimentera med olika materials specifika kvaliteter. *Avenza* (1968–69) gjordes ursprungligen i gips och göts senare i latex, brons och plast. Den föreställer ett slags kroppsligt landskap med kullar och håligheter. De bulliga formerna återkommer gång på gång i hennes skulpturer, och växlar mellan att representera kvinnliga bröst och manliga kön. Vissa för tankarna till okontrollerad celledelning och sjukliga förändringar, medan andra istället tycks stå för den obändiga livskraften.

Louise Bourgeois, *Torso, Self Portrait*, 1963–64

EVIG RÖRELSE

Rörelser som fortplantar sig i det oändliga är ett återkommande tema i Bourgeois konstnärskap. De stora trycken med blyerts och akvarellfärg i serien *À L'infini* (2008) utgör ett flöde av spår. Repetitionen av linjer över papperet är som blodets pulserande genom ådrorna eller en skyttels färd fram och tillbaka i västolen. Den närmast hypnotiska rytmen blir som en besvärjelse eller tröst. Den röda färgen – som hos Bourgeois brukar sammankopplas med aggression och motsägelser – antyder samtidigt en viss tvångsmässighet.

I *Arch of Hysteria* (1993) undersöker hon ett motiv som refererar till 1800-talsneurologen Jean-Martin Charcot (1825–1893), som forskade kring hysteri. Ordet hysteri kommer från det grekiska *hysteria*, som betyder livmoder. Hysteri ansågs vara ett specifikt kvinnligt tillstånd, men för Bourgeois är hysterikern lika gärna en man. Även om hon var kritisk till Charcots kvinnosyn och tvivelaktiga metoder, beundrade hon hans iakttagelser av kopplingen mellan fysiska och psykiska tillstånd. Manskroppen i *Arch of Hysteria* rör sig mellan extrem spänning och total avslappning. Den påminner om en akrobat, dansare eller yogi som är fullkomligt utlämnad och skyddslös.

Louise Bourgeois, *Arch of Hysteria*, 1993

RELATIONER

Bourgeois var mycket intresserad av hur människor relaterar till sig själva och varandra. *Relationer* presenterar verk som speglar allt ifrån kärlek och gemenskap till smärta och separation. Från 1990-talet och framåt gjorde hon mjuka skulpturer av tyg och kläder som hon samlat på sig under sitt liv. I *Together* (2005) försöker två individer skapa kontakt genom att låta sina tungor snudda vid varandra.

Louise Bourgeois, *Together*, 2005

TA OCH GE

Växlingen mellan givande och tagande i mänskliga relationer var något som fascinerade Bourgeois. *10 AM Is When You Come to Me* (2006) är en serie bilder av händer. I 30 års tid arbetade Bourgeois tillsammans med sin assistent Jerry Gorovoy, som kom till hennes ateljé nästan varje dag kl 10 på förmiddagen. Med tiden blev hon allt mer beroende av hans närvaro för att kunna skapa.

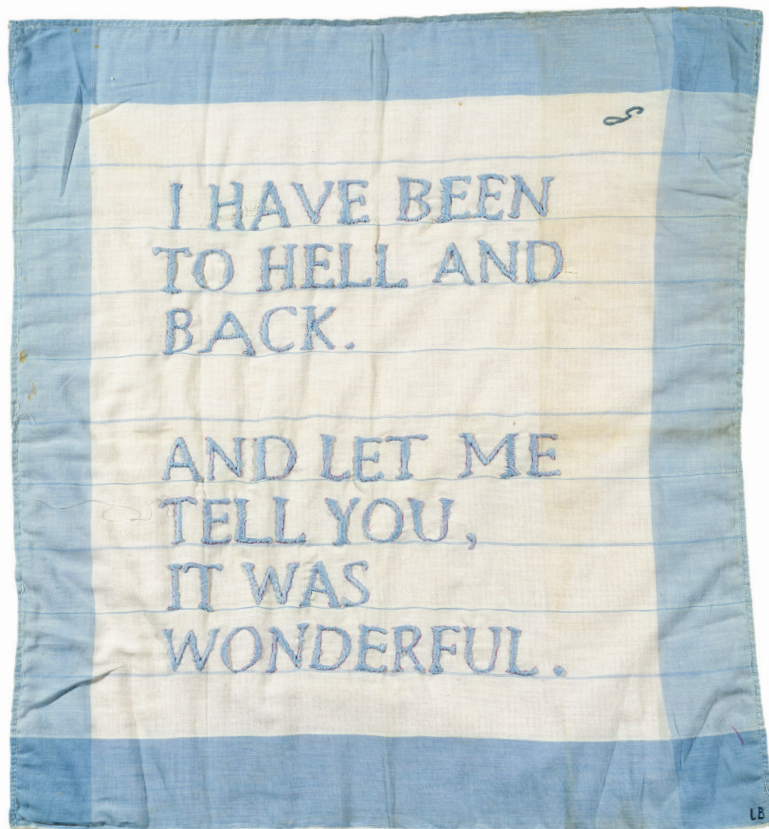
I teckningarna ser vi händer som möts och samspelar. Bilderna antyder hennes tacksamhet men samtidigt den oro som följde av att behöva en annan människa för att kunna arbeta. Vem skapade dagen och natten? Vart är vi på väg? I *The Five Magic Words* (2002) tar Bourgeois sig an livets stora, avgörande frågor med en sådan rättframhet och enkelhet att det banala kommer av sig.

Louise Bourgeois, *10 AM Is When You Come to Me*, 2006

BALANS

I det sista rummet presenteras verk som har med balans och försoning att göra. Här återfinns en av Bourgeois så kallade celler, en rumsliknande installation där en kvinna sitter innesluten i sig själv omgiven av fem kolonner och håller en blå sfär i knät. Hon förefaller vara i harmoni. I det sista verket, *Untitled (I Have Been to Hell and Back)* (1996) har Bourgeois på en näsduk låtit brodera den text som kan sammanfatta både konstnärskapet och utställningen: "Jag har varit till helvetet tur och retur. Och tro mig, det var underbart."

Louise Bourgeois, *Untitled (I Have Been to Hell and Back)*, 1996

BIOGRAFI

1911 Louise Bourgeois föds den 25 december i Paris som andra barnet av tre. Familjen driver en firma som restaurerar och säljer bildvävnader och antikviteter från medeltiden och renässansen.

1922 Sadie Gordon Richmond anställs som engelsklärarinna för barnen. Hon blir faderns älskarinna och lever med familjen i nästan ett årtionde.

1930-tal Bourgeois reser bland annat till Skandinavien och Sovjetunionen.

1932 Modern dör. Bourgeois börjar efter studentexamen studera rymdgeometri och differentialkalkyl vid Sorbonne.

1933 Drabbas av depression. Överger matematikstudierna och börjar studera konst. Under de följande åren går hon som elev hos olika konstnärer i Montparnasse och Montmartre.

1937–38 Studerar konst vid École des Beaux-Arts och konsthistoria vid École du Louvre. Arbetar också som guide på Louvren.

1938 Gifter sig med den amerikanske konsthistorikern Robert Goldwater och flyttar kort därefter till New York. Fokuserar till en början på måleri och grafik.

1940–41 Tar emot adoptivsonen Michel från Frankrike 1940. Ett par månader senare föds Jean-Louis och året därpå Alain. Flyttar till en lägenhet i den så kallade Stuyvesant's Folly-byggnaden. Gör träskulpturer på taket.

1942–50 Ställer ut i både grupp- och separatutställningar i New York. Börjar arbeta med skulptur under mitten av 1940- talet.
1940- och 50-tal Möter många framstående personer inom konstvärlden. Lider av sömnlöshet och upptäcker tecknandets terapeutiska egenskaper.

1951 Fadern dör. Bourgeois lider av depression och börjar gå i psykoanalys hösten 1951 vilket hon fortsätter med fram till 1985.

1960-tal Experimenterar med organiska former och mindre stabila material som plast, latex och gummi. Undervisar i konst på flera olika skolor. Flyttar till västra 20:e gatan, där hon kommer att vara bosatt fram till sin död.

BIOGRAFI

1964 Första soloutställningen på elva år. Presenterar en rad nya verk i gips och latex.

1970-talet Deltar i den feministiska debatten. Fortsätter att undervisa i konst. Visar sina verk på flera utställningar.

1973 Maken Robert Goldwater dör.

1980-tal Tilldelas flera betydande priser och utmärkelser för sitt konstnärskap och blir invald i olika akademier. Skaffar en ateljé i Brooklyn där hon får möjlighet att arbeta i mycket större skala. Jerry Gorovoy blir Louise Bourgeois assistent och arbetar med henne fram till hennes död.

1982 *Louise Bourgeois: Retrospective* öppnar på Museum of Modern Art i New York. Utställningen är den första retrospektiva utställning museet ägnar en kvinnlig konstnär.

1990 Sonen Michel avlider.

1990-tal Fortsätter att tilldelas olika utmärkelser för sin konst. Börjar skapa sina monumentala spindlar och rumsliga celler. Har stora utställningar både i USA och i Europa, bland annat på Venedigbiennalen 1993.

2000-talet Deltar i en rad olika utställningar runt om i världen och får många prestigefyllda uppdrag, bland annat att göra invigningsinstallationen i turbinhallen på det nya Tate Modern i London.

2010 Louise Bourgeois dör den 31 maj.

UPPGIFTER OCH DISKUSSIONSFRÅGOR

SEXUALITET OCH IDENTITET

Louise Bourgeois konst öppnar upp för frågor som rör sexualitet och identitet. Studera något eller några av följande verk:

Janus Fleuri, (se s 7) *Couple* (se s 7) eller *Together* (se s 11)

Analysera dem enligt nedanstående modell.

Denotation i en bildanalys är en saklig beskrivning av ett verk exempelvis innefattande:

- Vad ser vi i verket? (Människor, saker, miljöer, skeende)
- Komposition? Intressepunkt?

Konnotation i en bildanalys är en tolkning av konstverket:

- Vad tänker och känner vi när vi ser verket?
- Värderingar? (privat, gemensamt, kulturellt)
- Vad gör verket intressant/ointressant?

Obs! Inför ett samtal om identitet och sexualitet kan det vara bra att friska upp kunskaperna om genus och HBTQ-frågor.

Försök att skapa ett tryggt rum för varandra – var öppna för alla perspektiv. Förutsätt att alla har erfarenheter och tankar som övriga inte känner till.

Ställ er frågan ”Varför inte tvärt om?” om ni märker att ni tar vissa saker för givna.

Skriften BRYT! - ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet från RFSL Ungdom finns att ladda ner här: http://www.rfslungdom.se/sites/default/files/media/bryt_upplaga3.pdf

SYFTE: Att öva sig i att analysera bilder och utveckla förståelse för vissa ord och begrepp som kan användas för att kunna samtala om bilder. Att öka elevernas kunskaper om genus och HBTQ-frågor.

BILD OCH TEXT

I den grafiska serien *He Disappeared into Complete Silence* låter Louise Bourgeois byggnader spela huvudroller i mänskliga dramer. Husen blir personligheter som agerar och reagerar.

Skapa egna berättelser eller dikter som hör ihop med bilder, antingen sådana ni gör själva eller bilder från massmedia. Prova att låta ett visst objekt representera något annat än sig självt.

SYFTE: Att utveckla fantasin och lusten att skapa både språkligt och bildligt. Att öva förståelsen för hur bild och text kan förstärka varandra.

LEGENDER

I den stora teckningen *Ste. Sébastienne* från 1998 (se omslag) utgår Louise Bourgeois från legenden om Sankt Sebastian.

Ta reda på mer om legenden. Vem var Sankt Sebastian och hur har han avbildats i konsthistorien? Använd fler källor än wikipedia.

Diskutera vilken betydelse det får när Louise Bourgeois förvandlar det manliga helgonet till en kvinna.

SYFTE: Att utveckla förmågan att analysera historiska och samtida bilders uttryck, innehåll och funktioner. Att utveckla förmågan att formulera sig och kommunicera med andra.

TEXTILA MINNEN

Louise Bourgeois gjorde skulpturer av sina egna gamla kläder. Hon menade att kläderna bar på berättelser om hennes liv, och genom att använda dem i sin konst laddade hon också skulpturerna med minnen.

Välj ut något gammalt plagg i er egen garderob, eller köp något begagnat på exempelvis Myrorna. Använd plagget i en skulptur och fundera över vilka minnen plagget bär med sig.

Klipp isär och sy hop, använd hela plagget eller delar. **Brodera** en text på tyget om ni vill. Inte nog med att resultatet kan bli ett intressant konstverk, att återbruka är dessutom ekosmart.

SYFTE: Att återanvända material och föremål i eget bildskapande. Att arbeta i en egen konstnärlig process.

Louise Bourgeois, *Couple*, 2001

ANTECKNINGAR

[illegible]